

Het verhaal achter het recept voor ADHD- medicatie

Door Menno van Woerkom, Marieke Bulsink en Mandy Koumarelos-van Rooij

Een vervalst recept voor Ritalin? Een patiënt die zijn medicatie wéér te vroeg komt ophalen? Strip kwijtgeraakt? En zo zijn er nog veel meer signalen voor oneigenlijk gebruik van ADHD-medicatie. Toch leiden deze signalen aan de apotheekbalie doorgaans niet tot een gesprek hierover met de patiënt. Dat blijkt uit de elf balietrainingen die het Instituut Verantwoord Medicijngebruik (IVM) organiseerde vanuit het project Gezonde focus.

Je hebt er vast wel eens over gehoord of over gelezen in de media: studenten die ADHD-medicatie gebruiken zonder recept. We noemen dit oneigenlijk gebruik. Uit een onderzoek uit 2023 blijkt dat drie procent van de studenten in dat afgelopen jaar ten minste één keer ADHD-medicatie zonder voorschrift van een arts gebruikte. Het gaat hierbij vooral om het oneigenlijk gebruik van methylfenidaat. De belangrijkste reden voor studenten om deze medicatie oneigenlijk te gebruiken, is het verbeteren van de concentratie tijdens het studeren. Uit studies blijkt dat dit niet effectief is, wel zijn er diverse risico's.

Niet-pluisgevoel

In interviews geven studenten aan dat ze de ADHD-medicatie over het algemeen krijgen of kopen van vrienden of bekenden die ADHD hebben en hun medicatie deels weggeven. Krijg je als apothekers-assistent een niet-pluisgevoel aan de balie, dan is het dus belangrijk om hier iets mee te doen. Zo kun jij de eerste schakel zijn bij het terugdringen van het oneigenlijk gebruik van ADHD-medicatie. We snappen dat dat best lastig kan zijn. Hoe pak je zo iets aan? Om apotheekteams hierbij te ondersteunen ontwikkelde het IVM de balietraining Gezonde focus die een ervaren trainer en een trainingsacteur in 2023 en 2024 elf keer gaven.

Herkenning

De apotheekteams bestonden uit assistenten, farmaceutisch consultants, apotheekmedewerkers en één of twee apothekers. Gemiddeld waren er tien deelnemers per groep. Het eerste deel van de training ging in op de problematiek zelf en leidde in wisselende mate tot herkenning. Elke apotheek kende wel gebruikers van ADHD-medicatie en meestal waren er goede afspraken over de herhaalmedicatie en periodieke controles bij de huisarts. Niet elke apotheek had een substantiële

studentenpopulatie of herkende de patiëntcasussen uit hun praktijk. Hun reactie: "Het komt hier niet voor." Bij een aantal apotheken was het onderwerp al eerder onder de aandacht gebracht. Vanuit het project begeleidden IVM-adviseurs namelijk ook FTO-groepen bij een farmacotherapieoverleg (FTO) over zorgvuldig beleid bij ADHD-medicatie. Tijdens deze bijeenkomsten maakten apothekers en huisartsen samenwerkingsafspraken over het voorschrijven, afleveren en evalueren van ADHD-medicatie. De apothekers deelden deze afspraken na het FTO ook met het apotheekteam. Een opmerking die tijdens het FTO gemaakt werd, kwam ook terug in de training: "Je zou de basisscholen eens moeten aanpakken. Daar zeggen ze gewoon, ga maar een pilletje halen. Lekker makkelijk!"

Een brug te ver

Tijdens het tweede deel van de training gingen de teams actief aan de slag met vier praktijksituaties (zie kader). In het rollenspel met de trainingsacteur kreeg een deelnemer de opdracht te bepalen of de situatie pluis of niet-pluis was. Schatte de deelnemer de situatie in als niet-pluis, dan was het de intentie om hierover het gesprek aan te gaan. Zo'n gesprek zou meer inzicht moeten geven in het (on-eigenlijk) gebruik en aanknopingspunten moeten bieden om te praten over de risico's ervan, de alternatieven en eventuele zorgopties. Dit gesprek, over de mens achter het recept, bleek voor de meeste deelnemers in deze casussen een brug te ver. Ze vonden het niet tot hun taak behoren of de setting van een baliegesprek niet geschikt. Iemand zei: "Als ik dat bij elke patiënt zou moeten doen" Apothekemedewerkers in de grote steden gaven aan benauwd te zijn voor het risico: "Ik heb echt geen zin in weer gedoe aan de balie!"

De pluis/niet-pluis praktijksituaties

Raymond: Een 22-jarige student Nederlands meldt zich te vroeg bij de balie voor herhaalmedicatie. Hij staat op het punt om naar Terschelling te gaan voor een studietrip en wil voor de zekerheid nu vast zijn nieuwe voorraad methylfenidaat.

Marije: Deze vaste patiënt van de apotheek is haar laatste strip methylfenidaat kwijt en vraagt op vrijdag om 17:15 uur een extra strip om in het weekend een zware studieopdracht te kunnen maken. Na het weekend heeft ze een afspraak met de huisarts voor periodiek evaluatie. Ze kent de assistente uit het dorp en doet een persoonlijk beroep op haar.

Raymond II: Dezelfde student Nederlands komt na een aantal weken terug met het verhaal dat hij zijn medicatie op de boot van Terschelling is verloren en meldt zich met een handgeschreven huisartsrecept bij de balie. Hij wil per se niet dat de assistente de huisarts hierover belt.

Willem: Deze patiënt, bekend bij de schuldsanering, komt zijn driemaandelijkse voorraad methylfenidaat [driemaal daags 20 mg] voorgeschreven door de psychiater, ophalen. Door leveringsproblemen staat het recept niet volledig klaar. Willem woont meestal bij zijn moeder en komt speciaal voor deze levering naar zijn *eigen apotheek*.

'Je zou de basisscholen eens moeten aanpakken. Daar zeggen ze gewoon, ga maar een pilletje halen. Lekker makkelijk!'

Voet bij stuk

Soms gebeurde het toch en ontstond er echt contact tussen 'patiënt' en apotheek-medewerker. Dat was bijvoorbeeld in de casus van Marije. Het afleveren van een Opiumwet-medicijn zou haar bevriende assistent in de problemen kunnen brengen. Of bij de casus van Raymond, om hem ertoe te bewegen openheid van zaken te geven. Een deelnemer zei: "Ik geloof het gewoon niet. Vertel me nou eens hoe het echt zit!"

Het stevige karakter van Willem gaf de meeste uitdagingen. Zijn woede over het leveringsprobleem duwde de meeste deelnemers in het defensief. Een enkeling hield echter voet bij stuk en nam Willem mee naar de spreekkamer voor een stevig gesprek en de aankondiging van het inschakelen van de politie en hulpverlening.

De balietrainingen hebben laten zien dat apothekersassistenten het soms lastig vinden om echt het gesprek aan te gaan. Deels begrijpelijk in deze hectische tijden in de apotheek. Maar juist als apothekers-assistent kun je hierin het verschil maken voor een patiënt. En dat is een dankbare rol. <

Menno van Woerkom is adviseur bij het Instituut Verantwoord Medicijngebruik (IVM), Marieke Bulsink is apotheker bij het IVM en Mandy Koumarelos-van Rooij is coördinator nascholingen IVM.

Project Gezonde focus

Het Instituut Verantwoord Medicijngebruik (IVM) voerde van mei 2022 tot en met december 2024, in samenwerking met het Trimbos-instituut, het project Gezonde focus uit. Zij deden dit in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Het doel van het project was het terugdringen van oneigenlijk gebruik van ADHD-medicatie onder studenten, met hulp van apothekers, artsen, onderwijs- en preventieprofessionals.

Wil je met jouw apotheek ook een bijdrage leveren aan het terugdringen van oneigenlijk gebruik van ADHD-medicatie? De projectgroep ontwikkelde een toolbox met diverse materialen om jullie hierbij te ondersteunen.

Meer weten? Scan de QR-code:

